

การวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมของผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Social Media Literacy Level of the Elderly in Muang District, Chiang Mai Province

พินิจ อัจจรรย ^{1,*} และ พรชนิตว์ ลีนาราช ¹

Pinit Oatsachan ^{1,*} Bhornchanit Leenaraj ¹

¹ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย; Information Study Program, Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Thailand

* Corresponding author email: icekaja_46@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้และปัญหาการใช้สื่อสังคม และการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมของผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการศึกษา: วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัญชาติไทย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 381 ชุด รวบรวมแบบสอบถามได้ 381 ชุด (ร้อยละ 100)

ข้อค้นพบ: ด้านพฤติกรรมของผู้สูงอายุ ใช้สื่อสังคมในช่วงเวลาเข้ามากที่สุด โดยใช้สมาร์ทโฟนเป็นส่วนใหญ่ ใช้สื่อสังคมเพื่อติดต่อสื่อสาร และสื่อสังคม ใช้มากที่สุด คือ ยูทูบ โดยปัญหาของการใช้สื่อสังคม พบว่า ผู้สูงอายุที่ใช้สื่อสังคมมีอาการตาบอดจากการใช้สายตา/สายตาผิดปกติหรือเปลี่ยนแปลงมากที่สุด และผลการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมของผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ทักษะที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก คือ ทักษะที่ 2 การวิเคราะห์ และทักษะที่ 4 การสร้างสรรค์ อันดับถัดมาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ทักษะที่ 3 การประเมินสื่อ ทักษะที่ 5 การมีส่วนร่วม และทักษะที่ 1 การเข้าถึง

การประยุกต์ใช้จากการศึกษานี้: ผลที่ได้จากการศึกษานี้ จะเป็นแนวทางสำหรับสำนักงานพัฒนาคนและความมั่นคงของมนุษย์ ห้องสมุดประชาชนและกองสวัสดิการและสังคม เทศบาลนครเชียงใหม่ และเทศบาลตำบลอื่นที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง โดยมุ่งเน้นทักษะที่ระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เพื่อให้ผู้สูงอายุมีระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมเพิ่มขึ้น และแนะนำการใช้สื่อสังคม พร้อมทั้งอธิบายถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นขณะใช้สื่อสังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีภูมิคุ้มกันทางสื่อสังคมและทางเทคโนโลยีในอนาคต

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ สื่อสังคม การรู้เท่าทันสื่อ

Abstract

Purpose: This study examines the behavior and social media literacy level of the elderly in Muang District, Chiang Mai Province.

Methodology: This research used a quantitative method, using a questionnaire to collect data from 381 elderly people aged 60 years and over in Mueang District, Chiang Mai Province.

Findings:

The study results revealed that elderly people most frequently use social media in the morning, primarily through smartphones. They mainly use social media for communication, with YouTube being the most popular platform. The primary issue faced by the elderly in using social media is blurred vision, often due to deteriorating eyesight. The assessment of social media literacy among the elderly in Chiang Mai Province found that, overall, it is at a moderate level. The components with the highest average scores, indicating a high level of literacy, were element 2: analytical skills, and element 4: creative skills. Following these, at a moderate level, were element 3: media evaluation skills, element 5: participation skills, and element 1: accessibility skills

Applications of this study: The findings from this study can serve as a guideline for relevant agencies, such as the Chiang Mai Provincial Social Development and Human Security Office, public libraries, the Division of Social Welfare of Chiang Mai Municipality, and other subdistrict municipalities located in Mueang District. The focus should be on improving the skills identified as having the lowest average levels of social media literacy among the elderly. Additionally, it is recommended to use media to highlight the challenges faced by the elderly when using social media. This approach will help enhance their resilience to social media and future technologies.

Keywords: Elderly, Social Media, Social Media Literacy

1. บทนำ

จากการศึกษารายงานของกรมกิจการผู้สูงอายุ พ.ศ. 2563 พบว่าประเทศไทยมีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 17.57 ซึ่งคาดว่าในปี พ.ศ. 2566-2567 จะก้าวสู่ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) ซึ่งหมายถึง การที่สังคมไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ (National Statistical Office, 2017) นอกจากนี้ ยังพบว่าจังหวัดในภาคเหนือ ที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดคือ จังหวัดเชียงใหม่ และยังเป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุติดอันดับ 2 ของ

ประเทศในพ.ศ. 2561 และอันดับ 3 ของประเทศ พ.ศ.2562-63 (Department of Older Persons, 2018; 2019; 2020) ในปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารปัจจุบัน ทำให้ผู้สูงอายุเริ่มเรียนรู้และคุ้นเคยการใช้สื่อสังคม (Social media) ซึ่งเป็นช่องทางในการสื่อสารหรือแบ่งปันข้อมูลในชีวิตประจำวัน ได้แก่ เฟซบุ๊ก ไลน์ อิน스타그램 เป็นต้น

การสำรวจการผู้ใช้งานสื่อสังคมพบว่ามีผู้ใช้อันดับแรก คือ เฟซบุ๊ก ร้อยละ 93.70 ไลน์ ร้อยละ 86.8 และ ภูเก็ต ร้อยละ 34.60 (Electronic Transactions Development Office, 2014) ซึ่งสื่อสังคมเป็นสื่อที่สร้างแพลตฟอร์มสำหรับสร้างชุมชนเสมือนบนโลกออนไลน์ โดยเป็นแหล่งรวมผู้ใช้งานให้เข้ามาประกอบกิจกรรมบนโลกออนไลน์และง่ายต่อการเข้าถึง (Ekaphokwat, n.d.) รวมถึงสามารถใช้ในหลายรูปแบบ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนและส่งต่อข้อมูลซึ่งทำได้อย่างไร้ขีดจำกัด และปราศจากการควบคุม จะเห็นได้ว่าผู้ใช้งานสื่อสังคมไม่เพียงเป็นผู้บริโภคสื่อเท่านั้นแต่ยังสามารถเป็นผู้สร้างและผู้นำเสนอสื่อที่สร้างขึ้นโดยใช้เป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือการเผยแพร่แบบส่งต่อสู่สาธารณะก็ได้ ทุกคนสามารถสร้างเนื้อหา โดยนำเสนอทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมส่วนตัวและสามารถส่งต่อหรือแบ่งปันข้อมูลที่ได้รับมาได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ (Vichitrbonyaruk, 2011)

นอกจากนี้ การใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในสภาพแวดล้อมสื่อดิจิทัลยุคปัจจุบันจำเป็นต้องคำนึงถึงอิทธิพลของสื่อที่มีข้อมูลมหาศาลและที่สำคัญการรับมือกับประเด็นความปลอดภัย การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ การส่งข้อมูลปลอมเพื่อสร้างความเข้าใจผิดหรือเพื่อหลอกลวง เพื่อลดปัญหาดังกล่าวผู้สูงอายุจึงต้องมีความรู้เท่าทันสื่อสังคมเพื่อให้สามารถรับมือกับข่าวปลอมได้อย่างมีคุณภาพ รวมถึงการมีทักษะชีวิตที่เหมาะสมและมีสุขภาพที่ดี ไม่ตกเป็นเหยื่อของสิ่งมอมเมาต่าง ๆ ที่มากับสื่อได้ง่าย คือทักษะ “การรู้เท่าทันสื่อ”

การรู้เท่าทันสื่อ คือ ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อ สามารถตีเนื้อหาสาระที่สื่อนำเสนอได้อย่างชัดเจนและตีความสื่อที่มีเนื้อหาแอบแฝงได้ พร้อมทั้งเข้าใจถึงการสร้างสื่อ ปัญหาของสื่อ และมีความสามารถในการวิเคราะห์ ความสามารถในการประเมิน และสามารถนำเสนอสื่อได้อย่างตรงไปตรงมา รวมถึงการตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดการเปิดรับสื่อ สามารถเลือกเปิดรับเนื้อหาสื่อที่มีประโยชน์และหลีกเลี่ยงเนื้อหาที่มีปัญหาต่อบุคคลไม่ว่าจะเป็นตนเองหรือผู้อื่น (Akkaprasa, 2014; Meksritthongkam, & Singsangob 2009; Silverblatt, 1995; Sirithai, 2004; Yenchabok, 2009 ; Virojtrairatt, 1997)

การที่จะทราบว่าบุคคลมีการรู้เท่าทันสื่อหรือไม่อย่างเป็นรูปธรรมจำเป็นต้องมีการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งระดับการรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง ระดับการรู้เท่าทันสื่อที่วัดได้ในด้านความคิด ความรู้ จากการตีความหมายของผู้รับสื่อไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งได้แบ่งทักษะการรู้เท่าทันสื่อออกเป็น 5 ทักษะดังนี้ ทักษะที่ 1 การเข้าถึง (Access Skill) เป็นทักษะเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจที่แสดงออกถึงการสร้างโอกาสให้ตนได้รับสื่อประเภทต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และสามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทไม่ถูกจำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งมากเกินไป ค้นหาและเก็บข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ พร้อมทำความเข้าใจและความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระดับที่ผู้รับสื่อสามารถรับรู้เนื้อหาของสื่อตามที่นำเสนอทั้งได้เห็นได้ยินเป็นการรับสื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ตามความพึงพอใจ และผู้รับสื่อจะเชื่อและยอมรับในสิ่งที่สื่อนำเสนอมา ทักษะที่ 2 การวิเคราะห์ (Analyze skills)

เป็นทักษะการวิเคราะห์ หรือเป็นความสามารถที่บอกหรืออธิบายในการแยกแยะข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ข้อดี ข้อเสีย และทราบว่าข้อความ/เนื้อหาใดที่เกินจริงหรือเป็นการโน้มน้าวใจของสื่อ และสามารถวิเคราะห์ผลดี ผลเสีย ปัญหาต่อตนเองและผู้อื่นจากการเปิดรับสื่อต่าง ๆ รวมถึงสามารถอธิบายเหตุผลหรือวัตถุประสงค์หลัก วัตถุประสงค์รองที่มีนัยแอบแฝงมาในรูปแบบอื่นได้ ทักษะที่ 3 การประเมินสื่อ (Evaluate skills) เป็นทักษะที่สามารถตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อ สามารถเลือกที่จะปฏิเสธหรือเลือกรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อได้ ซึ่งผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ ทำให้สามารถแยกแยะข้อมูลข่าวที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ตามจุดประสงค์ เพื่อนำไปตีความและแปลความหมายของข้อมูลที่น่าเสนอหรือที่มีนัยแอบแฝง ทำให้สามารถตัดสินใจคุณค่า ความเหมาะสม ความถูกต้อง และคุณภาพของข้อมูลที่ได้รับจากสื่อ ทักษะที่ 4 การสร้างสรรค์ (Create skills) เป็นทักษะที่สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของตนเองไปยังผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ตรงไปตรงมา ชัดเจนและสื่อสารได้ตามวัตถุประสงค์ของตน รวมถึงสามารถแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ข้อมูล ข้อเท็จจริงที่น่าเสนอหรือนัยแอบแฝงที่มาถึงสื่อได้ ทักษะที่ 5 การมีส่วนร่วม (Participate skills) เป็นทักษะที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ และใช้ประโยชน์จากสื่อของผู้อื่น เพื่อนำข้อมูลไปเผยแพร่ในต่อสังคม รวมถึงการเปิดรับความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นที่มาแสดงภายในสื่อที่เราแนะนำเสนอต่อสังคม (Prachanban, & Kornpuang, 2016)

ดังนั้น การเผยแพร่ข้อมูลจึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของแต่ละบุคคลโดยแท้จริง ซึ่งผู้ใช้งานสื่อสังคมจึงต้องเข้าใจสภาพของความเป็นสื่อออนไลน์ โดยมีการเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์บนสื่อสังคม และใช้อย่างระมัดระวังทั้งในฐานะผู้รับและผู้ส่งสาร จากการศึกษาปัญหาพฤติกรรมในการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า สื่อสังคม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านลบต่าง ๆ ได้แก่ 4 ด้าน คือ 1) ด้านอุปกรณ์ เช่น อุปกรณ์ไม่ทันสมัย หรือมีราคาที่สูงเกินไป จนทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถที่จะซื้อได้ รวมไปถึงไม่มีทักษะในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเข้ากับมือถือ เป็นต้น (Kucharoensin, 2015) 2) ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่มีอุปกรณ์ ครอบคลุมอาจจะไม่สนับสนุน เนื่องจากมีค่าบริการอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นและราคาสมาร์ตโฟนที่สูงขึ้นตามยุคสมัย เป็นต้น (Chanthorn, 2013) 3) ด้านอารมณ์และจิตใจ เช่น การได้รับข่าวสารจำนวนมาก จนทำให้เกิดความวิตกกังวลและเกิดความเครียดจากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ไม่ว่าจะป็นข่าวอาชญากรรม การเมือง โดนโกง เป็นต้น (Kucharoensin, 2015) 4) ด้านสุขภาพ คือ ทำให้เกิดปัญหาทางด้านร่างกาย เช่น ทำให้เกิดอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ คอ บ่าและไหล่ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของสายตาที่เกิดจากการจ้องสมาร์ตโฟนเป็นเวลานานๆ (Siriwong & Unhalekjit, 2017)

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีการศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อในผู้สูงอายุ ได้แก่ Hanumas, and Parnnuch (2023) ทำการศึกษาทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ผู้สูงอายุติดตามข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนอยู่ในระดับน้อย คือ 1 -2 วันต่อสัปดาห์ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ด้านการรับและเข้าใจข้อมูลข่าวสารพบว่า การรับข้อมูลผิด ๆ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ทักษะด้านการวิเคราะห์และตีความมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดระดับปานกลาง รองลงมาคือด้านการประเมินผลและการตัดสินใจ และด้านการตระหนักรู้เท่าทันสื่อ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ

Rueangyot & Choompolsathien (2022) ศึกษาเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุใช้แอปพลิเคชันไลน์ใช้บ่อยที่สุด และใช้เพื่อรับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์มีความแตกต่างกัน 2 ด้าน ด้านการประเมินค่าสื่อและด้านการผลิตและสร้างสรรค์ และส่วนของระดับการศึกษา ผู้สูงอายุในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า มีการรู้เท่าทันสื่อที่มากกว่าระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และพบว่ามี การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ในภาพรวมระดับมาก

จากการศึกษาพบว่าแผนการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 กลยุทธ์ ที่ 1.5 มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลเมืองมีคุณค่าของสังคม โดยการพัฒนาความรู้ สมรรถนะทางดิจิทัล รวมถึงพัฒนานวัตกรรมรองรับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ (National Economic and Social Development Plan No. 13 (2023 - 2027), 2022) ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นเพื่อให้มีความพร้อมทั้งทางกาย ใจ สังคม และสติปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น การเตรียมความพร้อมให้ผู้สูงอายุมีความรู้เท่าทันสื่อสังคมจะสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการวิเคราะห์ ประเมินสื่อ และรับสื่ออย่างรู้เท่าทัน อาทิ สามารถการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สามารถประเมินข่าวสารไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาที่เป็นข่าวปลอมหรือเว็บปลอมที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ซึ่งต้องสามารถวิเคราะห์ถึงนัยแอบแฝงของข่าวสารที่ได้มานั้นว่ามีปัญหาต่อบุคคลใดหรือต่อใคร และสามารถสร้างสรรค์สื่อออกให้ผู้อื่นเข้าใจได้โดยไม่มีบิดเบือนความเป็นจริง เหล่านี้เป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในจังหวัด เชียงใหม่ที่นับวันจะมีจำนวนมากขึ้นทุกขณะ และถือว่าเป็นจังหวัดที่มีประชากรจำนวนสูงสุดอันดับ 3 ของประเทศไทย และเมื่อศึกษาจำนวนประชากรพบว่าอำเภอเมืองเชียงใหม่เป็นอำเภอที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด ซึ่ง คาดว่ามีจำนวนผู้สูงอายุที่ใช้สื่อสังคมมากที่สุดเช่นกัน จากช่องว่างการวิจัยและความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมของผู้สูงอายุ จังหวัด เชียงใหม่ ผู้วิจัยคาดว่าผลการศึกษานี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานพัฒนาคนและความมั่นคงของ มนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดเชียงใหม่ กองสวัสดิการและสังคม เทศบาลนคร เชียงใหม่ และห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ฯ สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนในการอบรม การให้ความรู้หรือเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมให้กับผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถใช้สื่อสังคมในการเข้าถึง และการส่งข้อมูลได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมในชีวิตประจำวัน รวมถึงลดปัญหาที่มากับสื่อสังคมส่งผลต่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและปัญหาการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ใช้แบบสอบถามและแบบวัดระดับ การรู้เท่าทันสื่อสังคมเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

ประชากรสำหรับการศึกษา คือ ผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน 53,192 คน มีทั้งหมด 16 ตำบล ได้แก่ ตำบลช้างคลาน ตำบลช้างเผือก ตำบลช้างม่อย ตำบลท่าศาลา ตำบลป่าแดด ตำบลป่าตัน ตำบลพระสิงห์ ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลแม่เหียะ ตำบลวัดเกต ตำบลศรีภูมิ ตำบลสันผีเสื้อ ตำบลสุเทพ ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลหนองหอย ตำบลหายยา (ASEAN Learning Center Department of Local Administration Promotion, 2016)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณได้จากสูตรของ Krejcie and Morgan (1970) ได้จำนวน 381 คน ผู้วิจัยเลือกแจกตำบลที่มีประชากรสูงสุด ได้แก่ ตำบลสุเทพ ตำบลแม่เหียะ ตำบลหนองหอย ตำบลช้างเผือก ตำบลป่าตัน ตำบลศรีภูมิ ตำบลสันผีเสื้อ และตำบลฟ้าฮ่าม วิธีการสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

3.2 การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเครื่องมือจากงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเปิดรับสื่อและระดับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและการพัฒนาแบบวัดทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้านการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาของ Prachanban & Kornpuang (2016) เพื่อนำมาปรับเปลี่ยนแก้ไขให้สอดคล้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ แบบสอบถามประกอบไปด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ย จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 ศึกษาความเห็นด้านพฤติกรรม จำนวน 8 ข้อ และปัญหาการใช้สื่อสังคม จำนวน 4 ข้อ รวมทั้งหมด 12 ข้อ

ตอนที่ 3 ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อสังคมของผู้สูงอายุ เป็นแบบทดสอบการรู้เท่าทันสื่อสังคมของผู้สูงอายุ แบบทดสอบมีลักษณะเป็นปรนัย ซึ่งเป็นคำถามให้เลือกตอบ แต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก จำนวน 25 ข้อ ครอบคลุมทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคม 5 ทักษะ ได้แก่ (1) ทักษะการเข้าถึง จำนวน 5 ข้อ (2) ทักษะการวิเคราะห์ จำนวน 5 ข้อ (3) ทักษะการประเมินสื่อ จำนวน 5 ข้อ (4) ทักษะการสร้างสรรค์ จำนวน 5 ข้อ (5) ทักษะการมีส่วนร่วม จำนวน 5 ข้อ

จากนั้นผู้วิจัยได้นำไปหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน การแปลค่า IOC หากได้ค่าอยู่ใน ระหว่าง 0.66 – 1.00 ถือว่าสามารถใช้รวบรวมข้อมูลได้ ซึ่งแบบสอบถามได้ค่า IOC = 0.710 สามารถใช้ได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำเครื่องมือที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรจำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ได้แก่ หาค่าความยากง่าย (Difficulty) หรือค่า P พบว่ามีค่าอยู่ในระหว่าง 0.40 – 0.59 สามารถใช้ได้ และหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) หรือค่า r พบว่ามีค่าอยู่ในระหว่าง 0.36 – 0.52 สามารถใช้ได้

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถามไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและเทศบาล เพื่อขอ อนุญาตทำการเก็บข้อมูล โดยได้แจกแบบสอบถามด้วยตนเอง ตั้งแต่วันที่ 1 – 30 เมษายน 2567 และได้ ติดตามแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาทั้งหมด 381 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลค่าเฉลี่ยคะแนน โดยใช้เกณฑ์การแปลค่าตัวเลขดังนี้

ตารางที่ 1 การแปลค่าคะแนนเพื่อแบ่งระดับการรู้เท่าทันสื่อ แบ่งเป็น 3 ระดับ โดยอิงเกณฑ์ของ Best (1971)

การแปลค่าคะแนนเพื่อแบ่งเป็น ระดับการรู้เท่าทันสื่อ	ช่วงคะแนน	ร้อยละ
ระดับสูง	20 – 25	80 - 100
ระดับปานกลาง	15 – 19	60 - 79
ระดับต่ำ	0 – 14	0 – 59

ตารางที่ 2 การแปลค่าคะแนนเฉลี่ยการวัดระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ วัดใน 5 ทักษะ โดยทักษะละ 5 คะแนน ประเมิน 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert scale (1932)

การแปลค่าเฉลี่ยคะแนน การวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อ	ช่วงร้อยละ	การแปลความ
ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00	(ร้อยละ 80 - 100)	ระดับทักษะสูงมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49	(ร้อยละ 70 - 79)	ระดับทักษะสูง
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49	(ร้อยละ 60 - 69)	ระดับทักษะปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49	(ร้อยละ 50 - 59)	ระดับทักษะต่ำ
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49	(ร้อยละ 0 - 49)	ระดับทักษะต่ำที่สุด

ตารางที่ 3 การแปลความหมายค่าความยากง่ายของแบบทดสอบ (ค่า P) แบบทดสอบที่ดี ควรมีความยาก ตั้งแต่ 0.20 – 0.80

ค่าที่ได้	การอ่านค่า/แปลค่า	คุณภาพของแบบทดสอบ
.81 – 1.00	ง่ายมาก	ควรปรับปรุง
.61 - .80	ง่าย	พอใช้ได้
.51 - .60	ค่อนข้างง่าย	ใช้ได้ดี
.50	ยากง่ายพอเหมาะ	ใช้ได้ดีมาก
.40 - .49	ค่อนข้างยาก	ใช้ได้ดี

ค่าที่ได้	การอ่านค่า/แปลค่า	คุณภาพของแบบทดสอบ
.20 - 39	ยาก	พอใช้ได้
.00 - .19	ยากมาก	ควรปรับปรุง

ตารางที่ 4 เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ ตามแนวคิดของ Ebel (1972)

ค่าที่ได้	คุณภาพของแบบทดสอบ
.40 ขึ้นไป	ดีมาก
.30 - .39	ดีพอสมควร
.20 - .29	พอใช้ได้
ต่ำกว่า .19	ใช้ไม่ได้

3.5 ผลการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคม 5 ทักษะ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การทดสอบคุณภาพแบบทดสอบการรู้เท่าทันสื่อสังคม

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคม	ค่าความยากง่าย (P)	การอ่านค่าคุณภาพของแบบทดสอบ	ค่าอำนาจจำแนก (r)	การอ่านค่าคุณภาพของแบบทดสอบ
ทักษะที่ 1	อยู่ในช่วง 0.45 – 0.56	ใช้ได้ดี	อยู่ในช่วง 0.38 – 0.46	ดีพอสมควร - ดีมาก
ทักษะที่ 2	อยู่ในช่วง 0.40 – 0.54	ใช้ได้ดี	อยู่ในช่วง 0.37 – 0.45	ดีพอสมควร - ดีมาก
ทักษะที่ 3	อยู่ในช่วง 0.45 – 0.57	ใช้ได้ดี	อยู่ในช่วง 0.37 – 0.50	ดีพอสมควร - ดีมาก
ทักษะที่ 4	อยู่ในช่วง 0.41 – 0.59	ใช้ได้ดี	อยู่ในช่วง 0.36 – 0.52	ดีพอสมควร - ดีมาก
ทักษะที่ 5	อยู่ในช่วง 0.45 – 0.51	ใช้ได้ดี	อยู่ในช่วง 0.40 – 0.51	ดีพอสมควร - ดีมาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าความยากง่าย (P) ในภาพรวมอยู่ในช่วง 0.40 ถึง 0.59 อยู่ในระดับใช้ได้ดี และค่าอำนาจจำแนก (r) ภาพรวมอยู่ในช่วง 0.37 – 0.52 อยู่ในระดับดีพอสมควร - ดีมาก ดังจะนำเสนอในรายทักษะดังต่อไปนี้

1) ทักษะที่ 1 ประกอบไปด้วย 5 ข้อ ผลการทดสอบ พบว่า ค่าความยากง่าย (P) อยู่ในช่วง 0.45 – 0.56 ซึ่งพบว่าอยู่ในระดับใช้ได้ดี และผลการศึกษาค่าอำนาจจำแนก (r) พบว่าค่าที่ได้อยู่ในช่วง 0.38 – 0.46 ความสามารถจำแนกดีพอสมควร - ดีมาก เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า แบบวัดทักษะที่ 1 เชื่อถือได้ทั้งหมด

2) ทักษะที่ 2 ประกอบไปด้วย 5 ข้อ ผลการทดสอบ พบว่า ค่าความยากง่าย (P) อยู่ในช่วง 0.40 – 0.54 ซึ่งพบว่าอยู่ในระดับใช้ได้ดี และผลการศึกษาค่าอำนาจจำแนก (r) พบว่าค่าที่ได้อยู่ในช่วง 0.37 – 0.45 ความสามารถจำแนกดีพอสมควร - ดีมาก เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า แบบวัดทักษะที่ 2 เชื่อถือได้ทั้งหมด

3) ทักษะที่ 3 ประกอบไปด้วย 5 ข้อ ผลการทดสอบ พบว่า ค่าความยากง่าย (P) อยู่ในช่วง 0.45 – 0.57 ซึ่งพบว่าอยู่ในระดับใช้ได้ดี และผลการศึกษาค่าอำนาจจำแนก (r) พบว่าค่าที่ได้อยู่ในช่วง 0.37 – 0.50 ความสามารถจำแนกดีพอสมควร - ดีมาก เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า แบบวัดทักษะที่ 3 เชื่อถือได้ทั้งหมด

4) ทักษะที่ 4 ประกอบไปด้วย 5 ข้อ ผลการทดสอบ พบว่า ค่าความยากง่าย (P) อยู่ในช่วง 0.41 – 0.59 ซึ่งพบว่าอยู่ในระดับใช้ได้ดี และผลการศึกษาค่าอำนาจจำแนก (r) พบว่าค่าที่ได้อยู่ในช่วง 0.36 – 0.52 ความสามารถจำแนกดีพอสมควร - ดีมาก เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า แบบวัดทักษะที่ 4 เชื่อถือได้ทั้งหมด

5) ทักษะที่ 5 ประกอบไปด้วย 5 ข้อ ผลการทดสอบ พบว่า ค่าความยากง่าย (P) อยู่ในช่วง 0.45 – 0.55 ซึ่งพบว่าอยู่ในระดับใช้ได้ดี และผลการศึกษาค่าอำนาจจำแนก (r) พบว่าค่าที่ได้อยู่ในช่วง 0.40 – 0.51 ความสามารถจำแนกดีพอสมควร - ดีมาก เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า แบบวัดทักษะที่ 5 เชื่อถือได้ทั้งหมด

4. สรุปผลการศึกษา

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้ ดังต่อไปนี้

4.1.1 ผลการศึกษาข้อมูลเพศ อายุ และระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม
ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์จำนวนและร้อยละเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศและระดับการศึกษา	อายุ (ปี)				รวม (N = 381)	
	60 – 69 ปี (n = 301)		70 – 79 ปี (n = 80)		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	104	27.30	55	14.40	159	41.70
หญิง	197	51.70	25	6.60	222	58.30
ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	82	21.50	45	11.80	127	33.30
มัธยมศึกษา	192	63.80	12	5.90	204	53.50
ปวช./ปวส.	18	4.70	5	1.30	23	6.00
ปริญญาตรีและสูงกว่า	9	2.40	18	4.70	27	7.10

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีจำนวน 381 คน (ร้อยละ 100) พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 222 คน (ร้อยละ 58.30) รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 159 คน (ร้อยละ 41.70) เมื่อพิจารณากลุ่มอายุ พบว่า จำนวนสูงสุด คือ อายุ 60 – 69 ปี จำนวน 301 คน (ร้อยละ 79.00) รองลงมา คือ อายุ 70 – 79 ปี จำนวน 80 คน (ร้อยละ 21.00) และเมื่อพิจารณาระดับการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 204 คน (ร้อยละ 53.50) รองลงมาเป็นระดับประถมศึกษา จำนวน 127 คน (ร้อยละ 33.30) และระดับปริญญาตรีและสูงกว่า จำนวน 27 คน (ร้อยละ 7.10)

4.2 ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อและปัญหาการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุ

4.2.1 พฤติกรรมการใช้สื่อสังคม

จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมพบว่า ผู้สูงอายุจำนวนสูงสุดใช้สื่อสังคมในช่วงเวลาเช้า (05.01 – 09.00 น.) จำนวน 153 คน (ร้อยละ 40.91) และมีระยะเวลาในการใช้สื่อสังคมประมาณ 1 – 2 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 213 คน (ร้อยละ 55.04) ซึ่งสถานที่ในการใช้สื่อสังคมสูงสุด คือ บ้านตนเอง จำนวน 372 คน (ร้อยละ 43.46) และมีค่าใช้จ่ายต่อเดือนมากที่สุดคือ น้อยกว่า 100 บาทต่อเดือน จำนวน 94 คน (ร้อยละ 24.20)

จากการศึกษาใน 3 ด้าน คือ 1) วัตถุประสงค์ในการใช้สื่อสังคม 2) ประเภทสื่อสังคม และ 3) การใช้อุปกรณ์เพื่อเข้าถึงสื่อสังคม พบว่า ผลการศึกษาค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุด้านวัตถุประสงค์ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ใช้เพื่อติดต่อสื่อสาร ระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาคือ ใช้เพื่อหาเพื่อนใหม่ ระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) และใช้เพื่อความบันเทิง ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) เมื่อพิจารณาผลการศึกษาด้านประเภทของสื่อสังคมที่ใช้ พบว่า ค่าเฉลี่ยใช้การสูงสุด คือ ยูทูป ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99$) รองลงมา คือ เฟซบุ๊ก ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$) และลำดับถัดมา คือ ดิจิต็อก ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.73$) และเมื่อพิจารณาอุปกรณ์ที่ใช้ในการเข้าถึงสื่อสังคม พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สมาร์ทโฟน ระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) รองลงมา คือ แท็บเล็ต ระดับต่ำที่สุด ($\bar{X} = 1.44$) และแล็ปท็อป ระดับต่ำที่สุด ($\bar{X} = 0.82$) ซึ่งพบว่า ค่า S.D. ทุกประเด็นมีค่าเกิน 1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นแตกต่างกันค่อนข้างมาก ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการศึกษา ค่าเฉลี่ย พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม

วัตถุประสงค์	\bar{X}	S.D.	แปลผลการใช้
1. ติดต่อสื่อสาร	4.41	1.044	มาก
2. เพื่อความบันเทิง	3.37	1.597	ปานกลาง
3. หาเพื่อนใหม่	3.83	1.144	มาก
4. ติดตามข่าวสารใหม่ๆ	3.14	1.554	ปานกลาง
5. ดูแลสุขภาพ	3.06	1.568	ปานกลาง

วัตถุประสงค์	\bar{x}	S.D.	แปลผลการใช้
6. ซื้อขายออนไลน์	2.38	1.381	น้อย
7. ประกอบอาชีพ	2.37	1.466	น้อย
ประเภทสื่อสังคม	\bar{x}	S.D.	แปลผลการใช้
1. เฟซบุ๊ก	2.97	1.878	ปานกลาง
2. ทวิตเตอร์	1.78	1.747	น้อย
3. ไลน์	2.65	1.851	ปานกลาง
4. ดิจิต็อก	2.73	1.964	ปานกลาง
5. ยูทูบ	2.99	1.638	ปานกลาง
6. อินสตาแกรม	1.32	1.524	น้อย
อุปกรณ์	\bar{x}	S.D.	แปลผลการใช้
1. เครื่องคอมพิวเตอร์	0.78	1.122	ต่ำที่สุด
2. แท็บเล็ต	1.44	1.724	ต่ำที่สุด
3. สมาร์ทโฟน	3.57	2.011	มาก
4. ไอแพด	0.81	1.244	ต่ำที่สุด
5. แล็ปท็อป	0.82	1.273	ต่ำที่สุด

4.2.2 ปัญหาการใช้สื่อสังคม จากการศึกษาพบว่าปัญหาการใช้สื่อสังคม 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านอุปกรณ์ พบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาสูงสุด คือ สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร ร้อยละ 37.20 รองลงมา คือ ค่าบริการราคาสูง ร้อยละ 26.90 และลำดับถัดมา คือ อุปกรณ์ไม่ทันสมัย ร้อยละ 26.60

2) ด้านสภาพแวดล้อม พบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาสูงสุด คือ สมาชิกในครอบครัวไม่สนับสนุน อุปกรณ์ ร้อยละ 30.20 รองลงมา คือ หน่วยงานของรัฐไม่มีการจัดอบรมการใช้งาน ร้อยละ 20.20 และลำดับถัดมา คือ หน่วยงานของรัฐไม่สนับสนุน ร้อยละ 19.80

3) ด้านอารมณ์และจิตใจ พบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาสูงสุด คือ ได้รับความบันเทิง ร้อยละ 63.60 รองลงมา คือ คลายเครียดจากการติดตามข่าวตารา หรือสิ่งที่ชอบ ร้อยละ 25.10 และลำดับถัดมา คือ เกิดความเครียดจากข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการโกง/หลอกลวง ร้อยละ 23.80

4) ด้านสุขภาพ พบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาสูงสุด คือ มีอาการตาฟ้ามัวจากการใช้สายตา/สายตาผิดปกติหรือเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 34.26 รองลงมา คือ ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ด้านสุขภาพ/การออกกำลังกาย ร้อยละ 23.19 และลำดับถัดมา คือ ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ด้านการป้องกันโรค ร้อยละ 21.70 ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยความเห็นด้านปัญหาการใช้สื่อสังคมของผู้อายุ

ปัญหาการใช้สื่อสังคม		
ด้านอุปกรณ์	จำนวน	ร้อยละ
1. อุปกรณ์ไม่ทันสมัย	103	26.60
2. อุปกรณ์มีราคาสูง	71	18.30
3. ค่าบริการราคาสูง	104	26.90
4. ไม่มีทักษะในการใช้	37	9.60
5. สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร	144	37.20
6. ไม่มีความรู้ในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต	89	23.00
7. ขาดทักษะในการพิมพ์/ค้นหาข้อมูล	84	21.70
8. อื่นๆ เช่น ไม่เคยใช้สมาร์ทโฟน	3	0.80
ด้านสภาพแวดล้อม	จำนวน	ร้อยละ
1. หน่วยงานของรัฐไม่สนับสนุน	77	19.80
2. หน่วยงานของรัฐไม่มีการจัดอบรมการใช้งาน	78	20.20
3. สมาชิกในครอบครัวไม่สนับสนุนอุปกรณ์	117	30.20
4. สมาชิกในครอบครัวไม่สนับสนุนค่าบริการ	62	16.00
5. สมาชิกในครอบครัว/คนใกล้ชิดไม่สอนการใช้งาน	69	17.80
6. อื่นๆ เช่น ครอบครัวอยากให้ใช้แต่ไม่พร้อม	7	1.80
ด้านอารมณ์และจิตใจ	จำนวน	ร้อยละ
1. เกิดความวิตกกังวลจากการดูข้อมูลข่าวสาร	31	8.00
2. เกิดความเครียดจากข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการโกง/หลอกลวง	92	23.80
3. เกิดความเครียดจากข้อมูลข่าวสารด้านการเมือง/อาชญากรรม/	70	18.10
4. อื่นๆ เช่น เกิดความเครียดจากครอบครัว	21	5.40
ด้านสุขภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. มีอาการตาพล้ำมัวจากการใช้สายตา/สายตาผิดปกติหรือเปลี่ยนแปลง	161	34.26
2. มีอาการปวดคอ/ ป่า/ ไหล่ จากการใช้งานโทรศัพท์นานๆ	66	14.04
3. อื่นๆ เช่น เวียนหัว/ มึนหัว	32	6.81

4.2.3 ผลการศึกษาการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคม

1) จากการศึกษาการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมเปรียบเทียบอายุในภาพรวม 5 ทักษะ พบว่า ผู้สูงอายุจำนวนที่ตอบถูกมากที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง คือ 15 – 19 คะแนน จำนวน 216 คน (ร้อยละ 56.69) รองลงมาคือ 0 – 14 คะแนน ระดับต่ำ จำนวน 125 คน (ร้อยละ 32.81) และ 20 – 25 คะแนน ระดับสูง จำนวน 40 คน (ร้อยละ 10.50) ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ผลการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมเปรียบเทียบอายุในภาพรวม 5 ทักษะ

คะแนนที่ได้ และ ระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคม	อายุ (ปี)				รวม (N=381)	
	60 – 69 ปี (n= 301)		70 – 79 ปี (n= 80)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 - 25 ระดับสูง	26 (คน)	8.64	14 (คน)	17.50	40 (คน)	10.50
15 - 19 ระดับปานกลาง	178 (คน)	59.14	38 (คน)	47.50	216 (คน)	56.69
0 - 14 ระดับต่ำ	97 (คน)	32.23	28 (คน)	35.00	125 (คน)	32.81

2) จากการศึกษาการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมเปรียบเทียบระดับการศึกษาในภาพรวม 5 ทักษะ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระดับปานกลาง คือ 15 – 19 คะแนน จำนวน 222 คน (ร้อยละ 58.27) รองลงมาคือ 0 – 14 คะแนน ระดับต่ำ จำนวน 90 คน (ร้อยละ 23.62) และ 20 – 25 คะแนน ระดับสูง จำนวน 69 คน (ร้อยละ 18.11) ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ผลการวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมเปรียบเทียบระดับการศึกษาในภาพรวม 5 ทักษะ

คะแนนที่ได้ และ ระดับการรู้เท่าทัน สื่อสังคม	ระดับการศึกษา								รวม (N=381)	
	ประถมศึกษา (n= 127)		มัธยมศึกษา (n= 204)		ปวช./ปวส. (n= 23)		ปริญญาตรีและสูง กว่า (n= 27)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 - 25 ระดับสูง	20 (คน)	15.75	28 (คน)	13.73	4 (คน)	17.39	17 (คน)	62.96	69 (คน)	18.11
15 - 19 ระดับปาน กลาง	78 (คน)	61.42	126 (คน)	61.76	10 (คน)	43.48	8 (คน)	29.63	222 (คน)	58.27
0 - 14 ระดับต่ำ	29 (คน)	22.83	50 (คน)	24.51	9 (คน)	39.13	2 (คน)	7.41	90 (คน)	23.62

ตารางที่ 11 ผลการวัดระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมผู้ตอบแบบสอบถาม

ทักษะ	คะแนนรวมผลการวัดระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคม					ระดับทักษะ (แปลความ)
	คะแนน สูงสุด	คะแนน ต่ำสุด	ค่าฐาน นิยม	\bar{x}	S.D.	
ทักษะที่ 1 การเข้าถึง (Access Skills)	5	0 (14 คน)	4.00	3.24	1.256	ปานกลาง
ทักษะที่ 2 การวิเคราะห์ (Analyze Skills)	5	0 (10 คน)	3.00	3.69	1.414	มาก
ทักษะที่ 3 การประเมินสื่อ (Evaluate Skills)	5	0 (9 คน)	3.00	3.28	1.063	ปานกลาง

ทักษะ	คะแนนรวมผลการวัดระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคม					ระดับทักษะ (แปลความ)
	คะแนน สูงสุด	คะแนน ต่ำสุด	ค่าฐาน นิยม	\bar{X}	S.D.	
ทักษะที่ 4 การสร้างสรรค์ (Create Skills)	5	0 (6 คน)	4.00	3.58	1.141	มาก
ทักษะที่ 5 การมีส่วนร่วม (Participate Skills)	5	0 (14 คน)	4.00	3.27	1.353	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	5	0	3.60	3.41	1.245	ปานกลาง

จากตารางที่ 11 พบค่าเฉลี่ยรวมระดับทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) เมื่อพิจารณาตามทักษะ พบว่า ทักษะที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทักษะที่ 2 การวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) รองลงมาคือ ทักษะที่ 4 การสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.58$) และลำดับถัดมา ทักษะที่ 3 การประเมินสื่อ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) ลำดับถัดมา คือ ทักษะที่ 5 การมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) และทักษะที่ได้ลำดับน้อยที่สุด คือ ทักษะที่ 1 การเข้าถึง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$)

เมื่อพิจารณาค่าคะแนนของแต่ละทักษะพบว่า ผู้สูงอายุสามารถทำแบบทดสอบได้คะแนนสูงสุด ได้ 5 คะแนน และคะแนนต่ำสุด คือ 0 คะแนน เมื่อนำมาวิเคราะห์ค่าฐานนิยมในภาพรวม พบว่า ได้ค่าเฉลี่ย 3.60 คะแนน เมื่อพิจารณาในรายทักษะพบว่า ทักษะที่ 1, 4 และ 5 ได้ค่าฐานนิยมสูงสุด 4 คะแนน และรองลงมา คือทักษะที่ 2 และ 3 ได้ค่าฐานนิยม 3 คะแนน และเมื่อวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยภาพรวมพบว่า ได้ค่าเฉลี่ยรวม 3.41 คะแนน เมื่อพิจารณาในรายทักษะพบว่า ทักษะที่ 2 ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.69 คะแนน อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ทักษะที่ 4 ได้ ($\bar{X} = 3.58$) คะแนน อยู่ในระดับมาก และทักษะที่ 3 ได้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.28$) อยู่ในระดับปานกลาง

สรุปผลการวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคม ใน 5 ทักษะ พบว่า ผลการวัดทักษะที่ 1 การเข้าถึง (Access Skill) พบว่าในภาพรวมผู้สูงอายุตอบถูก (ร้อยละ 62.46) เมื่อพิจารณาตามข้อคำถามพบว่า ตอบถูกมากที่สุด คือ ข้อ 2 ความสามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่อสังคม (ร้อยละ 69.00) รองลงมา คือ ข้อ 1 การสร้างโอกาสเข้าถึงสื่อสังคม (ร้อยละ 64.00) และข้อ 4 ความสามารถในการเก็บข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความต้องการ (ร้อยละ 63.00) ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 แสดงผลภาพรวมทักษะที่ 1 การเข้าถึงของผู้สูงอายุ

ทักษะที่ 1 การเข้าถึง (Access Skill)	จำนวนคนตอบถูก (N = 381)	ร้อยละ (100%)
ข้อที่ 1 การสร้างโอกาสเข้าถึงสื่อสังคม	244	64.00
ข้อที่ 2 ความสามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่อสังคม	263	69.00
ข้อที่ 3 การแสวงหาข้อมูลข่าวสารได้จากสื่อสังคม	214	56.20
ข้อที่ 4 ความสามารถในการเก็บข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความต้องการ	240	63.00
ข้อที่ 5 การจดจำและเข้าใจความหมายของคำศัพท์ สัญลักษณ์	229	60.10
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	238	62.46

ผลการวัดทักษะที่ 2 การวิเคราะห์ พบว่าในภาพรวมผู้สูงอายุ ตอบถูก (ร้อยละ 59.26) เมื่อพิจารณาตามข้อคำถามพบว่า ตอบถูกมากที่สุด คือ ข้อ 10 ความสามารถให้เหตุผลสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล (ร้อยละ 66.40) รองลงมา คือ ข้อ 6 การบอกหรืออธิบายเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อจริง ข้อเสนอเกินจริง (ร้อยละ 66.10) และข้อที่ 7 แยกแยะข้อความคิดเห็น ข้อดี ข้อเสีย และการโน้มน้าวใจจากการนำเสนอของสื่อ และข้อ 8 ความสามารถทบทวนผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเองและผู้อื่น (ร้อยละ 58.80) ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 แสดงผลภาพรวมทักษะที่ 2 การวิเคราะห์ของผู้สูงอายุ

ทักษะที่ 2 การวิเคราะห์	จำนวนคนตอบถูก (N = 381)	ร้อยละ (100%)
ข้อที่ 6 การบอกหรืออธิบายเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อจริง ข้อเสนอเกินจริง	252	66.10
ข้อที่ 7 แยกแยะข้อความคิดเห็น ข้อดี ข้อเสีย และการโน้มน้าวใจจากการนำเสนอของสื่อ	224	58.80
ข้อที่ 8 ความสามารถทบทวนผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีต่อตนเองและผู้อื่น	224	58.80
ข้อที่ 9 การบอกหรืออธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์หลัก และวัตถุประสงค์แฝงของสื่อ	176	46.20
ข้อที่ 10 ความสามารถให้เหตุผลสนับสนุนผล การวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล	253	66.40
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	226	59.26

ผลการวัดทักษะที่ 3 การประเมินสื่อ พบว่าในภาพรวมผู้สูงอายุ ตอบถูก (ร้อยละ 64.26) เมื่อพิจารณาตามข้อคำถามพบว่า ตอบถูกมากที่สุด คือ ข้อ 12 สามารถแยกแยะสารสนเทศที่ สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (ร้อยละ 73.50) รองลงมา คือ ข้อ 13 ความสามารถตีความและแปลความหมาย

ของข้อมูลข่าวสารที่สื่อต้องการนำเสนอ (ร้อยละ 66.10) และข้อที่ 11 การตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ เลือกรับหรือปฏิเสธข้อมูลข่าวสารจากสื่อ (ร้อยละ 63.80) ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 แสดงผลภาพรวมทักษะที่ 3 การประเมินสื่อของผู้สูงอายุ

ทักษะที่ 3 การประเมินสื่อ (Evaluate Skill)	จำนวนคนตอบถูก (N = 381)	ร้อยละ (100%)
ข้อที่ 11 การตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ เลือกรับหรือปฏิเสธข้อมูลข่าวสารจากสื่อ	243	63.80
ข้อที่ 12 ความสามารถแยกแยะสารสนเทศที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น	280	73.50
ข้อที่ 13 ความสามารถตีความและแปลความหมายของข้อมูลข่าวสารที่สื่อต้องการนำเสนอ	252	66.10
ข้อที่ 14 การตัดสินใจคุณค่าความถูกต้อง ของสารสนเทศที่ได้รับ	208	54.60
ข้อที่ 15 การตัดสินใจเหมาะสมและคุณภาพของสารสนเทศที่ได้รับ	241	63.30
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	245	64.26

ผลการวัดทักษะที่ 4 การสร้างสรรค์ พบว่าในภาพรวมผู้สูงอายุตอบถูก (ร้อยละ 66.70) เมื่อพิจารณาตามข้อคำถามพบว่า ตอบถูกมากที่สุด คือ ข้อ 20 การแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความคิดของตนอย่างสร้างสรรค์ในการวิพากษ์วิจารณ์ต่อข้อมูลสารสนเทศ (ร้อยละ 74.50) รองลงมา คือ ข้อ 17 การนำเสนอข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศด้วยสื่ออย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา (ร้อยละ 69.80) และข้อ 16 การออกแบบเพื่อนำเสนอข้อมูลสารสนเทศ องค์กรความรู้ และความคิดเห็นของตนผ่านสื่อ (ร้อยละ 69.00) ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงผลภาพรวมทักษะที่ 4 การสร้างสรรค์ของผู้สูงอายุ

ทักษะที่ 4 การสร้างสรรค์ (Create Skill)	จำนวนคนตอบถูก (N = 381)	ร้อยละ (100%)
ข้อที่ 16 การออกแบบเพื่อนำเสนอข้อมูลสารสนเทศ องค์กรความรู้ และความคิดเห็นของตนผ่านสื่อ	263	69.00
ข้อที่ 17 การนำเสนอข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศด้วยสื่ออย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา	266	69.80
ข้อที่ 18 การผลิตสื่อที่ผ่านการวางแผน และค้นคว้าข้อมูลเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของตน	219	57.50
ข้อที่ 19 การใช้สื่อสังคมเพื่อแก้ไข และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ	239	62.70
ข้อที่ 20 การแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความคิดของตนอย่างสร้างสรรค์ในการวิพากษ์วิจารณ์ต่อข้อมูลสารสนเทศ	284	74.50
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	254	66.70

ผลการวัดทักษะที่ 5 การมีส่วนร่วม พบว่าในภาพรวมผู้สูงอายุ ตอบถูก (ร้อยละ 66.70) เมื่อพิจารณาตามข้อคำถาม พบว่า ตอบถูกมากที่สุด คือ ข้อ 23 มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในการวิพากษ์ และแสดงความคิดเห็นต่อสื่อต่าง ๆ อย่างเปิดเผยบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรม (ร้อยละ 72.20) รองลงมา คือ ข้อ 22 มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น เพื่อนำไปสู่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง (ร้อยละ 70.30) และลำดับถัดมา คือ ข้อ 24 การเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวิพากษ์ทำงานร่วมกัน และใช้ประโยชน์จากสื่อของตนเองอย่างเหมาะสม (ร้อยละ 62.50) ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดงผลภาพรวมทักษะที่ 5 การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

ทักษะที่ 5 การมีส่วนร่วม (Participate Skill)	จำนวนคนตอบถูก (N = 381)	ร้อยละ (100%)
ข้อที่ 21 มีส่วนร่วมในการวิพากษ์ และใช้ประโยชน์จากสื่อของผู้อื่น เพื่อนำไปสู่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง	201	52.80
ข้อที่ 22 มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น เพื่อนำไปสู่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง	268	70.30
ข้อที่ 23 มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในการวิพากษ์ และแสดงความคิดเห็นต่อสื่อต่าง ๆ อย่างเปิดเผยบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรม	275	72.20
ข้อที่ 24 การเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวิพากษ์ ทำงานร่วมกัน และใช้ประโยชน์จากสื่อของตนเองอย่างเหมาะสม	238	62.50
ข้อที่ 25 การเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็นทำงานร่วมกัน และใช้ประโยชน์จากสื่อของตนเองอย่างเหมาะสม	235	61.70
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	254	66.70

5. อภิปรายผล

ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงอายุ จำนวนสูงสุดใช้สื่อสังคมในช่วงเวลาเช้า (05.01 – 09.00 น.) ซึ่งส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการใช้สื่อประมาณ 1 – 2 ชั่วโมงต่อวัน สถานที่ในการใช้สื่อสังคมสูงสุด คือ บ้าน และมีจำนวนสูงสุดมีค่าใช้จ่ายต่อเดือนมากที่สุดคือน้อยกว่า 100 บาทต่อเดือน ผลการศึกษาด้านวัตถุประสงค์ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ใช้เพื่อติดต่อสื่อสาร ระดับมาก รองลงมาคือ ใช้เพื่อหาเพื่อนใหม่ ระดับมาก และใช้เพื่อความบันเทิง ระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาด้านประเภทของสื่อสังคมที่ใช้ พบว่า ค่าเฉลี่ยใช้การสูงสุด คือ ยูทูบ ระดับปานกลาง รองลงมา คือ เฟซบุ๊ก ระดับปานกลาง และลำดับถัดมา คือ ติ๊กต็อก ระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาการศึกษา ด้านอุปกรณ์ที่ใช้ในการเข้าถึงสื่อสังคม พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สมาร์ทโฟน ระดับมาก รองลงมา คือ แท็บเล็ต ระดับต่ำที่สุด และแล็ปท็อป ระดับต่ำที่สุด ผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับ Somsuk (2022) ที่พบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุ จะใช้เมื่ออยู่ในที่พักอาศัยของตนเอง ร้อยละ 37.00 นอกจากนั้นยังมีค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน น้อยกว่า 100 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 24.20) นอกจากนั้นวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อ

สังคมของผู้สูงอายุ ใช้เพื่อติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับมาก ซึ่งใช้ในการติดต่อกับคนในครอบครัวและญาติพี่น้อง ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุเข้าถึงสื่อสังคมมากที่สุดคือ ยูทูป เพื่อติดตามข่าวสารในช่วงเวลาเช้า โดยส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะใช้สมาร์ตโฟนในการเข้าถึงสื่อสังคมมากที่สุด

ผลการศึกษาปัญหาการใช้สื่อสังคม 4 ด้าน พบว่าด้านที่เป็นปัญหาในการใช้สื่อสังคมมากที่สุด คือ 1) ด้านสุขภาพ ซึ่งพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอาการตาพล้ำมัวจากการใช้สายตา/สายตาคิดผิดปกติหรือเปลี่ยนแปลง และด้านที่เป็นปัญหารองลงมาคือ 2) ด้านอุปกรณ์ ในการเข้าถึงสื่อสังคม ซึ่งพบว่ามีปัญหาด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร และอันดับถัดมาคือ 3) ด้านสภาพแวดล้อม พบปัญหาว่า สมาชิกในครอบครัวไม่สนับสนุนอุปกรณ์ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ Siriwong & Unhalekjit (2017) ที่พบว่า ปัญหาด้านสุขภาพในการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุผ่านสมาร์ตโฟนหรืออุปกรณ์อื่น คือ ทำให้เกิดอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ คอ บ่าและไหล่ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของสายตาที่เกิดจากการจ้องสมาร์ตโฟนเป็นเวลานานๆ นอกจากนี้ ผลการศึกษาด้านอุปกรณ์การเข้าถึงสื่อสังคมที่พบว่า สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร ไม่สอดคล้องกับ Kucharoensin (2015) ที่พบว่า ปัญหาด้านอุปกรณ์ คือ อุปกรณ์ไม่ทันสมัย หรือมีราคาที่สูงเกินไป ไม่สามารถซื้อได้

ผลการศึกษาตามกลุ่มอายุและระดับการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างทางช่วงอายุ มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากมีพฤติกรรมต่อการเปิดรับข้อมูลข่าวสารและประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารในแนวทางเดียวกัน และเมื่อศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาแตกต่างกันจะมีการรู้เท่าทันสื่อสังคมที่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ผู้สูงอายุมีระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมโดยรวมทุกด้าน ทั้งการเข้าถึง การวิเคราะห์ การประเมิน การสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วม ที่แตกต่างกัน ซึ่งหมายความว่าผู้สูงอายุที่มีระดับปริญญาตรีและสูงกว่าจะมีการรู้เท่าทันสื่อสังคมในภาพรวมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและสูงกว่าจะมีการรู้เท่าทันสื่อสังคมได้ดี อาจเป็นเพราะใช้เวลาในการพิจารณาข้อมูลข่าวสาร ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้ง ถี่ถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะทางประชากรเรื่องสื่อสารมวลชนทฤษฎีและแนวทางการศึกษาของ Kaewthep, (1988) ระบุว่าบุคคลที่เรียนมาในระดับสูงมักได้เปรียบกว่าในด้านของการเป็นผู้รับข้อมูลได้มากกว่า ซึ่งแน่นอนว่าบุคคลที่ได้รับการศึกษาสูงจะสามารถรับรู้ข้อมูลสารได้ลึกซึ้งกว่าผู้ที่จบการศึกษาในระดับต่ำ

ผลการศึกษาทักษะในรายด้าน พบว่า ทักษะที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก มี 2 ทักษะ คือ ทักษะที่ 2 ทักษะการวิเคราะห์ และทักษะที่ 4 ทักษะการสร้างสรรค์ อันดับถัดมาอยู่ในระดับปานกลาง มี 3 ทักษะ คือ ทักษะที่ 3 ทักษะการประเมินสื่อ ทักษะที่ 5 ทักษะการมีส่วนร่วม ทักษะที่ 1 ทักษะการเข้าถึง

จากผลการศึกษาทักษะที่ได้ค่าเฉลี่ยระดับมาก คือทักษะที่เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอธิบาย แยกแยะข้อเท็จจริง ข้อเสนอเกินจริง แยกแยะข้อความคิดเห็น ข้อดี ข้อเสีย และการโน้มน้าวใจจากคำแนะนำของสื่อ ความสามารถทบทวนผลดี ผลเสีย และปัญหาที่มีต่อตนเองและผู้อื่น การบอกหรืออธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์หลัก และวัตถุประสงค์แฝงของสื่อความสามารถให้เหตุผลสนับสนุนผลการวิเคราะห์สื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิต เป็นที่

รวบรวมความรู้และภูมิปัญญามากมายและพบว่าทักษะที่ได้ระดับมาก ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับนำเสนอข้อมูลสารสนเทศ องค์ความรู้ที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา การผลิตสื่อที่ผ่านกระบวนการคิด และค้นคว้าข้อมูลเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อสังคม เพื่อแก้ไขและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการแสดงความเห็นและเสนอแนะความคิดอย่างสร้างสรรค์ ภาพรวมของทักษะ พบว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเผยแพร่สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์และมีวิจารณญาณในการแสดงความคิดเห็น และนำเสนอข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาตามวัตถุประสงค์ จะเห็นได้ว่าสื่อสังคมในปัจจุบันเป็นสื่อที่สามารถแบ่งปันข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว และจากผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุใช้เวลาในการใช้สื่อสังคมมากกว่า 1 ชั่วโมงต่อวัน ซึ่งสอดคล้องกับ Kleechaya (2012) จึงอาจส่งผลให้ทำให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการใช้สารสนเทศในสื่อสังคมทำให้ผู้สูงอายุมีทักษะนำเสนอข้อมูลสารสนเทศในระดับมาก ทักษะที่ได้ค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง คือ ทักษะที่เกี่ยวกับการ ตัดสินใจ เลือกรับหรือปฏิเสธ แยกแยะประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น สามารถตีความและแปลความหมายของข้อมูลข่าวสารที่สื่อต้องการนำเสนอ ตัดสินคุณค่า ความถูกต้องของสารสนเทศที่ได้รับ โดยภาพรวมพบว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกระบวนการคิดจากการเปิดรับสื่อและทราบว่ามีจุดประสงค์ใดแอบแฝง รวมถึงเข้าใจสารสนเทศที่ตนได้รับว่ามีประโยชน์มากเพียงใด ทั้งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น และยังพบทักษะที่ได้ระดับปานกลาง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นสามารถแสดงความคิดเห็นต่อสารสนเทศที่นำเสนอ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นทั้งด้านบวกและด้านลบ ไม่เลือกปฏิบัติ อยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบและจริยธรรม เพื่อใช้ประโยชน์จากการใช้สื่อสังคม ซึ่งผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุพบว่า ชอบนำเสนอข้อมูลข่าวสารบนหน้าสื่อสังคมของตนเองเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อมีการพบเจอข้อมูลข่าวสารที่ตนคิดว่าเป็นประโยชน์ก็จะเผยแพร่ให้กับบุคคลในครอบครัว รวมถึงอาจมีการปรึกษาคนในครอบครัวว่าสามารถแบ่งปันข้อมูลข่าวสารได้หรือไม่ และทักษะอันดับสุดท้ายเกี่ยวกับเรื่องการเข้าถึงสื่อสังคม ความสามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหา ความสามารถในการเก็บข้อมูลพบว่า ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความต้องการในการจดจำและเข้าใจความหมายของคำศัพท์ สัญลักษณ์ และยังพบว่าผู้สูงอายุใช้ยูทูปในการรับข่าวสารต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสื่อต่าง ๆ ในยูทูป ส่วนใหญ่มักเป็นคลิปวิดีโอที่มีลักษณะมีทั้งภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหวทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงและง่ายต่อการค้นหาข้อมูลข่าวสารที่ตนต้องการ อีกทั้งยังสามารถดาวน์โหลดเก็บไว้ในโทรศัพท์ได้ด้วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Rueangyot & Choompolsathien (2022) ในทักษะการเข้าถึงข้อมูลในระดับต่ำ เนื่องด้วยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุเลือกการเข้าถึงแต่สื่อสังคมที่เข้าเป็นประจำอยู่แล้ว ข้อมูลข่าวสารที่ได้ไม่ค่อยมีความหลากหลาย การเข้าถึงเลยลดน้อยลงไป

6. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ผลการวิจัยด้านปัญหาในการใช้สื่อสังคม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนสูงสุด ประสบปัญหาด้านสุขภาพ คือ มีอาการตาพล้ำมาจากการใช้สายตา/สายตาคัดผิดปกติหรือเปลี่ยนแปลง ดังนั้น องค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น กองสวัสดิการและสังคม เทศบาลนครนครเชียงใหม่และเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง ควรมีการให้ความรู้ด้านสุขภาพในขณะที่ใช้สื่อสังคม และการปฏิบัติตัวและป้องกันการดูแลสุขภาพผ่านช่องทาง

ออนไลน์ของหน่วยงาน เช่น ช่องยูทูป และเฟซบุ๊ก เนื่องจากเป็นช่องทางที่ผู้สูงอายุใช้มากที่สุด และปัญหาด้านอุปกรณ์ พบว่า ในการเข้าถึงสื่อสังคมของผู้สูงอายุ มีปัญหาด้านสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องข้างต้น ควรให้ความรู้ ความเข้าใจ การใช้สมาร์ทโฟนและอุปกรณ์อื่นที่ใช้เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต เพื่อให้สามารถใช้งานสื่อสังคมได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว และปัญหาด้านสภาพแวดล้อม พบว่า สมาชิกคนในครอบครัวไม่สนับสนุนอุปกรณ์ เนื่องจาก สมาชิกครอบครัวเกิดความวิตกกังวลในเรื่องของการใช้สื่อสังคม กลัวว่าผู้สูงอายุจะเกิดการโดนหลอกลวงจากผู้ไม่หวังดี องค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรมีการอบรมการสร้างภูมิคุ้มกันจากสื่อสังคมในรูปแบบต่าง เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าใจถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายหลัง

2) ผลการผลการวิจัยระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคม พบว่า มีระดับการรู้เท่าทันสื่อในระดับปานกลาง ซึ่งพบว่าเป็นความเสี่ยงในการใช้ชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล เพื่อให้ผู้สูงอายุมีระดับการรู้เท่าทันสื่อสังคมเพิ่มขึ้น ดังนั้น องค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาคนและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ และสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดเชียงใหม่ ควรตระหนักถึงการรู้เท่าทันสื่อ โดยมีการให้ความรู้หรืออบรมให้กับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะในการเข้าถึง การใช้ และการเผยแพร่ข่าวสารบนสื่อสังคม

3) ผลการศึกษาทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมในรายด้านพบว่า ทักษะที่ได้ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ทักษะการเข้าถึงสื่อสังคม แต่เมื่อพิจารณาทักษะที่ 2 ข้อที่ 9 พบว่ามีผู้สูงอายุตอบได้น้อยที่สุดในเรื่องการบอกหรืออธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์หลัก และวัตถุประสงค์แฝงของสื่อ ดังนั้น หากองค์กรที่เกี่ยวข้องจะมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ความรู้งุ่มเน้นในด้านดังกล่าวเพื่อเพิ่มศักยภาพทักษะการรู้เท่าทันสื่อสังคมของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- Akkaprasa, P. (2014). **Media literacy concepts and theories**. Bangkok: Office of Consumer Protection in Broadcasting and Television Business.
- ASEAN Learning Center Department of Local Administration Promotion. (2016). **List of subdistricts, districts, provinces**. Retrieved from <http://asean.dla.go.th/public/glossary.do?type=1 2 &cmd=list2 &lang=th&random=1572627110964>
- Best, J. W. (1977). **Research in Education**. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Chanthorn, P. (2013). **Internet access for the elderly in Na Pradu Subdistrict Chonburi Province**. (In Thai). Master's thesis, Ramkhamhaeng University.
- Department of Older Persons. (2018). **Statistics on the number of elderly people in Thailand 2017**. (In Thai). Bangkok: Department of Provincial Administration.
- Department of Older Persons. (2019). **Statistics on the number of elderly people in Thailand 2018 by Power Bi system**. (In Thai). Bangkok: Department of Provincial Administration.
- Department of Older Persons. (2020). **Elderly statistics as of February 28, 2019 Separated by sub-district**. (In Thai). Bangkok: Department of Provincial Administration.
- Ebel, R. L. (1972). **Essentials of educational measurement**. Prentice-Hall Inc.: Prentice-Hall International.

- Ekaphokwat, M. (n.d.). **Creative use of social media**. (In Thai). Bangkok: The Secretariat of the House of Representatives
- Hanumas, M. & Parnnuch, P. (2023). Media exposure and media literacy skills among elderly in Suratthani province. **Journal of Social Science and Cultural**, 7(12), 318–329.
- Kaewthep, K (1998). **Mass communication theories and educational approaches**. Faculty of Communication Arts Bangkok: Chulalongkorn University.
- Kleechaya, P. (2020). Thai People’s Engagement, Risk from Social Media and Competence in Digital Intelligence and Literacy. **Journal of Communication Arts**, 38(3), 1–16.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607–610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Kucharoensin, S. (2015). Media use of the elderly living in Amphoe Muang in Chonburi Province. **Journal of Education and Social Development**, 11(2), 270-281
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitude. **Archives of Psychology**, 140, 1-55
- Meksrithongkam, B. & Singsangob, A. (2009). **The situation of using the internet media of Thai children and youth at various stages of age development**. Bangkok: Bangkok University.
- National Economic and Social Development Plan No. 13 (2023 - 2027). (1 November 2022). **Royal Gazette** Volume 139, Special Chapter 258.
- National Statistical Office. (2017). **Revealing the results of the survey of the elderly population in Thailand 2017**. Bangkok Forecasting Statistics Division National Statistical Office.
- National Statistical Office. (2020). **Summary of important reasons: Survey of the use of information and communication technology in households in 2020**. Bangkok Forecasting Statistics Division National Statistical Office.
- Prachanban, P. & Kornpuang, A. (2016). (2016). The research and development of the measurement instruments of the media literacy skills in the 21st century for secondary students. **Journal of Education and Innovation**, 18(1), 144–154.
- Rueangyot, C. & Choompolsathien, A. (2022). Social Media Literacy Among the Elderly. **Media and Communication Inquiry**, 4(1), 144 - 169
- Silverblatt, A. (1995). **Media literacy: Key to interpreting media messages**. Westport, CT: Praeger.
- Sirithai, N. (2004). **Knowledge about media literacy for health, immunity, and good health for children and youth” in the development of health media literacy knowledge into the curriculum in the system and outside the Thai education system**. Bangkok: ThaiHealth.
- Siriwong, P. & Unhalekjit, B. (2017). **Social media use of the elderly in the market area of Sam Phran Subdistrict, Sam Phran District, Nakhon Pathom Province**. (In Thai). Research report, Silpakorn University.
- Somsuk, S. (2022). Social Media Usage Behavior of the Elderly. **Praichart Journal**, 30(1), 62-77
- Vichitboonyaruk, P. (2011). Social Media: Future Media. **Executive Journal**, 31(4), 99-103.

- Virojtrairatt, U. (1997). **An analysis of media literacy levels of higher education students in Thailand.** (In Thai). Doctoral dissertation in Educational Technology and Communication, Chulalongkorn University.
- Yenchabok, P. (2009). thotrahat lap khwamkhit phua kan ruthao than su [**Decode the secret concepts for media literacy**]. (In Thai) Bangkok: Offset Creation Co., LTD.